

TEMA I.

DOMENIUL CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ, PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI CIVIL, APLICAREA LEGII DE PROCEDURĂ CIVILĂ

Sediul materiei – CPC¹ (C. proc. civ.), Titlul preliminar (Domeniul de reglementare al codului de procedură civilă și principiile fundamentale ale procesului civil), art. 1 - 28

Planul temei:

- I. Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă
- II. Principiile fundamentale ale procesului civil
- III. Aplicarea legii de procedură civilă

***

I. Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă

I.1. Preliminarii

Domeniul Codului de procedură civilă oferă și obiectul de studiu al dreptului procesual civil.

Dreptul procesual civil este definit ca ansamblul normelor juridice care reglementează modul de judecată a cauzelor de natură civilă, precum și modul

---

¹ Referirile la CPC au în vedere textul Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, text în vigoare de la data de 15 februarie 2013, republicat în 2015, cu modificări ulterioare (cea mai recentă modificare de substanță - Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, publicată în M. Of. al României nr. 1074 din 18 decembrie 2018). Abrevierea *C. proc. civ.* din prezenta lucrare trebuie asimilată în mod corespunzător referirilor la NCPC (Noul Cod de procedură civilă), abreviere încă uzuală, prezentă în unele opțiuni doctrinare de domeniu.

de executare silită a hotărârilor judecătorești pronunțate în aceste cauze.

Normele de drept procesual civil sunt înțelese ca acele reguli generale, abstracte și obligatorii care reglementează modul de organizare și desfășurare a procesului civil. Cea mai importantă categorisire a acestora este delimitarea în: *norme de organizare judecătorească, norme de competență și norme de procedură propriu-zisă* (contencioasă și necontencioasă).

1.2. Aria de aplicabilitate a procedurii civile

Aria de aplicabilitate a procedurii civile este consacrată astăzi normativ în chiar debutul Codului de procedură civilă.² Astfel, potrivit voinței legiuitorului, atât litigiile pur civile (cărora se aplică direct și cu prioritate), cât și litigiile de muncă, cele de contencios administrativ, financiar și fiscal sau cele ivite între profesioniști, deși beneficiază de reglementări substanțiale speciale, antrenează în rezolvarea lor și regulile dreptului procesual civil. Astfel, sub titlul *Aplicabilitatea generală a Codului de procedură civilă*, dispozițiile art. 2 din C. proc. civ. consacră calitatea de *drept comun a codului de procedură* în materie civilă. Se statuează astfel caracterul aplicabil al dispozițiilor de drept procesual civil și în alte materii decât cele derivate din raporturi de drept substanțial civil.

Totodată, sub raportul forței obligatorii a normelor de drept intern în raport cu cele de drept internațional sau/și unional, dispozițiile art. 3 și 4 din C. proc. civ. afirmă *prioritatea tratatelor internaționale privitoare la drepturile omului (art. 3) și a dreptului Uniunii Europene (art. 4)*.

II. Principiile fundamentale ale procesului civil

Procesul civil are ca menire realizarea sau recunoașterea drepturilor subiective ori a altor situații juridice deduse judecării, precum și a executării silite a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii, conform procedurii stabilite de lege, fiind mijlocul de apărare, destinat părților, indiferent de poziția procesuală pe care acestea se situează.

---

² Așa cum *dreptul civil este drept comun* pentru alte ramuri de drept substanțial, *procedura civilă* a creat reguli care sunt aplicabile nu doar litigiilor derivate din raporturi juridice de drept civil, ci și litigiilor izvorâte din realizarea raporturilor de drept substanțial ale unor ramuri înrudite dreptului civil, ceea ce îi conferă calitatea de *procedură de drept comun*.

Premisa este statuată și normativ, prevederile Codului de procedură civilă³ definind acțiunea civilă drept ansamblul mijloacelor procesuale prevăzute de lege pentru protecția dreptului subiectiv pretins de către una dintre părți sau a unei alte situații juridice (după cum, procedura este contencioasă sau necontencioasă).

Sintetizând, prin *proces civil* vom înțelege *acea activitate pe care o desfășoară instanța de judecată, părțile, alte persoane sau organe care participă la judecată, în scopul realizării sau recunoașterii drepturilor subiective și a altor situații juridice deduse judecării, precum și al executării silite a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii, conform procedurii stabilite de lege.*⁴

C. proc. civ. oferă spațiu de reglementare *principiilor fundamentale ale procesului civil* în Titlul preliminar, pentru a marca astfel semnificația principiilor, calificate doctrinar ca *idei călăuzitoare sau ca imperative cărora întreaga economie a reglementării trebuie să le răspundă.*

La un inventar succint, din cele 18 articole de text dedicate materiei, *13 pot fi extrase ca principii propriu-zise*, unele clasice, în majoritate deja consacrate constituțional sau/și la nivelul documentelor internaționale cu semnificație pentru dreptul intern, altele consacrate doctrinar și confirmate de jurisprudență.

Deși ordinea reglementării lor în text nu pare aleatorie, sub aspectul sistematizării, textul nu excelează în rigoare. Astfel, după ce reafirmă *accesul liber la justiție* asociat cu obligativitatea justiției civile de a se pronunța cu privire la toate cauzele cu care este investită, neputând *refuza să judece pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă* (art. 5 alin. 1), textul de debut al capitolului privind principiile fundamentale ale procesului civil exclude caracterul de izvor formal de drept al jurisprudenței civile,

³ Art. 29 din C. proc. civ.

⁴ Procesul civil parcurge, de regulă, 2 faze: *faza judecării* (în primă instanță și în căile de atac) și *faza executării silite*.

dispozițiile sale statuând că *este interzis judecătorului să stabilească dispoziții general obligatorii prin hotărârile pe care le pronunță în cauzele ce îi sunt supuse judecării* (art. 5 alin. 2).

Cu fidelitate pentru ordinea textelor, principiile au următoarele enunțuri:

- *dreptul la un proces echitabil, în termen optim și previzibil* (art. 6);
- *legalitatea* (art. 7);
- *egalitatea* (art. 8);
- *dreptul de dispoziție al părților* (art. 9);
- *buna-credință* (art. 12);
- *dreptul la apărare* (art. 13);
- *contradictorialitatea* (art. 14);
- *oralitatea* (art. 15);
- *nemijlocirea* (art. 16);
- *publicitatea* (art. 17);
- *limba desfășurării procesului* (art. 18);
- *continuitatea* (art. 19);
- *rolul judecătorului în aflarea adevărului* (art. 22);
- *respectul cuvenit justiției* (art. 23).

Fără a face un expozeu de detaliu, vom recurge în cele ce urmează la o succintă prezentare a opțiunii de reglementare oferite de C. proc. civ., propunând fiecărui principiu evocat de text o scurtă analiză.

II.1. Principiul dreptului la un proces echitabil, în termen optim și previzibil

În temeiul principiului *dreptului la un proces echitabil, în termen optim și previzibil*, orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în termen optim și previzibil, de către o instanță independentă, imparțială și stabilită de lege.

Principiul enunțat ca atare de textul codului este expresia unei *suma divisio*, pentru că, în realitate, toate celelalte principii nu sunt decât garanții de eficiență pentru acesta. Realizarea exigenței unui *proces echitabil* constituie răspunsul complex la un set de subcondiții pe care acestea le asigură.

În strânsă relație cu acest principiu, în același context, legiuitorul procesual civil instituie o obligație – *instanța este datoare n.n.* – pentru instanță de a lua toate măsurile necesare pentru desfășurarea în acești termeni a demersului procesual. Formularea de text este elocventă.

Față de textul codului anterior, care folosea expresia *durată rezonabilă*, redactorii C. proc. civ. optează pentru fixarea unui parametru temporal mai ușor de cuantificat – *termen optim și previzibil*.⁵

În acest fel, se consideră că aprecierea judecătorului asupra ritmicității procesului care-i este deferit spre soluționare este strâns legată de criteriile de determinare – complexitatea cauzei, natura dreptului în judecată, eventuale tendințe de tergiversare provenite de la părți ș.a. – și, în acest fel, mai puțin permisiv pentru subiectivism.

Ca efect concret, referitor la cerința de *predictibilitate*, Codul prevede că, față de împrejurările concrete ale speței, la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate și după ascultarea acestora, judecătorul va *estima* durata necesară pentru cercetarea procesului și va consemna aceasta în încheiere, putând fi reconsiderată pe parcursul desfășurării procedurii doar pentru motive temeinice. Se dorește așadar și o disciplinare a conduitei procesuale a tuturor participanților la proces și o prezumție de predictibilitate relativ la durata soluționării cauzei.

Fără a oferi text distinct, în cuprinsul reglementării dreptului la un proces echitabil, C. proc. civ. evocă și cerința *celerității judecății*.⁶ Totodată,

---

⁵ Formulare preferată și impusă pe cale jurisprudențială mai degrabă, la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului. Pentru dreptul nostru intern, opțiunea este criticabilă întrucât vedește inconsecvență, în raport cu alte acte normative incidente în materie – art. 21, alin. 3 din Constituția României și art. 10 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, care utilizează sintagma „*termen rezonabil*”.

⁶ Celeritatea este una dintre exigențele de esență ale noului cadru legislativ procesual civil. Alături de îmbunătățirea actului de justiție, asigurarea celerității soluționării cauzelor constituie un imperativ căruia textul încearcă să-i răspundă. Astfel: simplificarea formelor procedurale, resistemizarea etapelor procesului civil, redefinirea competenței și reșezarea căilor de atac, reglementarea procedurii contestației privind tergiversarea procedurii sunt doar câteva expresii ale acestei preocupări a noii legi de procedură civilă. În aceeași notă, Tezele prealabile ale Proiectului Noului Cod de procedură civilă sintetizau foarte bine acest aspect, afirmând că „*urmărind construcția unei proceduri civile moderne și echilibrate, proiectul se concentrează în mod deosebit asupra măsurilor de natură să accelereze obținerea răspunsului judecătoresc într-un anumit termen, cu respectarea, în egală măsură, a drepturilor procedurale ale părților și principiile fundamentale ale procesului civil*”

principiul este susținut și de alte texte din cuprinsului codului, între acestea cel mai relevant fiind art. 241. Denumit sugestiv *Asigurarea celerității*, textul prevede: fixarea de termene scurte, chiar de la o zi la alta, stabilirea de îndatoriri pentru părți și alți participanți relativ la prezentarea dovezilor cu înscrisuri, relații scrise, răspunsul scris la interogatoriu, asistarea și concursul la efectuarea în termen a expertizelor, precum și orice alte demersuri necesare soluționării cauzei și utilizarea mijloacelor tehnice moderne și rapide pentru comunicarea datelor solicitate (telefon, fax, poștă electronică) și astfel, pentru accelerarea procedurii.

Atât *principiul dreptului la un proces echitabil*, într-un termen optim și rezonabil cât și *cerința celerității* acoperă ca domeniu întreg procesul civil, în toată desfășurarea sa.⁷

II.2. Principiul legalității

Apare mai degrabă ca o confirmare a textului constituțional. Aparent, prezența sa expresă în text, salutară desigur,⁸ pare să aibă resortul doar în descurajarea opțiunilor de vedere pentru care principiul nici nu trebuie socotit ca atare, evocarea sa fiind subînțeleasă.

În realitate, deși textual, Codul îi rezervă un singur articol (art. 7), dimensiunile sale sunt cu mult mai ample. Pe drept cuvânt, toate acele principii noi, calificate drept *obligații* și înscrise în categoria principiilor procesului civil constituie mai degrabă valențe ale principiului legalității.

Sub aspect procesual, enunțul care consacră legalitatea formulează și o îndatorire pentru judecător, aceea de a veghea la respectarea dispozițiilor legii privind realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părților din proces (art. 7 (2)).

– Tezele prealabile ale noului Cod de procedură civilă, aprobate prin H.G. nr. 1527/2007 (publicată în M. Of. al României, Partea I, nr. 889 din 27 decembrie 2007).

⁷ Dispozițiile sale fiind aplicabile corespunzător și în faza executării silite – art. 6 (2).

⁸ Este binevenită opțiunea textului de a-l consacra expres, mai ales într-un context în care criza de credibilitate a legii este o problemă de notorietate. În alte condiții însă – de *normalitate juridică* n.n. – o atare consacrare normativă ar părea inutilă, în condițiile unei convingeri naturale că toate acțiunile antrenate în proces nu se pot desfășura altfel decât în acord cu legea.